

Söylemlerin Dilinden Suriye Sorunu

Yusuf DEVRAN*

Ömer Faruk ÖZCAN**

Öz

Arap Baharı adı verilen toplumsal olayların bir parçası olarak başlayan Suriye sorunu, bir iç savaş biçimiyle devam etmektedir. Bu savaşın bir sonucu olarak Türkiye, tarihindeki en büyük mülteci akınıyla karşı karşıya kalmıştır. Suriyeli mültecilerle birlikte değişen sosyal, siyasi ve ekonomik koşullar Türkiye'nin politik arenasında farklı söylemlerin gelişmesine de zemin hazırlamıştır. Bu çalışmada parlamentoda grubu bulunan siyasi partilerin 2011-2015 yılları arasında Suriye sorunu genelinde özel olarak mültecilere yönelik geliştirdikleri söylemler, partilerin Suriye sorununa yönelik politikaları bağlamında incelenmiştir. Böylece Suriye sorununa ve mültecilere yönelik bakış açılarının net bir biçimde tespit edilerek sorunun daha kolay anlaşılmasına ve muhakeme edilmesine katkıda bulunulması amaçlanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Suriye Sorunu, Türkiye, Mülteciler, İç Politika, Politik Söylem, Siyasi Partiler, Eleştirel Söylem Analizi.

* Prof. Dr., Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi, yusufdevran@gmail.com

** Arş. Gör., Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi, omer.ozcan@marmara.edu.tr

Syrian Issue in the Discourses of Political Leaders

Abstract

Syrian conflict as a part of social movements called as Arab Spring has been turned into a civil war. As a result of this Turkey has come to face with the biggest refugee crisis of its entire history. Thus political parties have used different discourses on Syrian conflict and refugee crisis according to new social, economical and political conditions. In this paper political discourses used by Turkish political leaders between 2011-2015 are examined in the context of their politics for Syrian conflict and refugees. The main goal of this work is to contribute to a better contemplation on the Syrian conflict and refugee crisis by ascertaining political parties' approaches.

Keywords: Syrian Conflict, Turkey, Refugees, Domestic Policy, Political Discourse, Political Parties, Critical Discourse Analysis.

Giriş

2011 yılında başlayan ve hükümet güçleri, DAES, PYD ve değişik muhalif gruplar arasında süregiden çatışmalar neticesinde Suriye sorunu artık sadece Suriye'yi değil bütün bölgeyi ve hatta dünyayı etkileyen bir sorun haline gelmiştir. Çatışmalarda bugüne kadar 400 bini aşkın insan yaşamını kaybetmiş, 4,6 milyon kişi de yerlerini terk ederek başka ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır (UNHCR, 2015).

Kuşkusuz bu sorundan en çok etkilenen ülke Türkiye'dir. Çünkü yaşanan bütün gelişmeler Türkiye'nin güvenliğini, ulusal bütünlüğünü ve ekonomisini ciddi biçimde etkilemiştir. Özellikle PYD'nin Kobani'den Afrine kadar bir Kürt koridoru kurmaya çalışması nedeniyle Türkiye, PYD'nin Fırat'ın batısına geçmeye çalışması durumunda silahlı müdahalede bulunacağını bütün dünya kamuoyuna deklare etmiş ve zaman zaman bölgeyi obüs toplarıyla bombalamıştır. Çünkü PYD'nin bu hedefinin gerçekleşmesi Türkiye'nin güneyle ve bir anlamda Orta Doğu ile fiziki irtibatının kesilmesi anlamına geliyordu. Diğer taraftan Irak'taki federal Kürt bölgesinin ardından Suriye'de de özerk Kürt kantonları kurulmasının Türkiye'deki ayrılıkçı Kürt hareketini daha da motive edebileceği endişesi vardı. Çözüm sürecinden sonra Hükümetin PKK'ya yönelik çok sert güvenlik politikaları uygulamasının nedenlerinden birinin de bölgedeki bu gelişmeler olduğu söylenebilir. Suriye sorunu Türkiye için Kürt sorununu da aşan birçok diğer problemi beraberinde getirdi. ABD'nin Irak operasyonundan sonra gelişen istikrarsızlık Suriye'deki iç savaşla birlikte adeta bölgenin karakteristiği haline geldi. Türkiye'nin özellikle Orta Doğu'da bölge ülkeleriyle kurduğu ticaret ağları, ekonomik etkileri günümüzde hâlâ devam eden biçimde zedelendi. Tüm bunların yanı sıra savaşla birlikte ortaya çıkan insani kriz ve göç dalgalarının ekonomik maliyeti de beklenenin çok ötesinde oldu. Türkiye'ye göç eden 2,5 milyon Suriyeli mültecinin¹ bakım,

1 Suriye'deki çatışmalar sebebiyle Türkiye'ye göç eden insanların durumunu en doğru şekilde ifade eden kavramın mülteci olduğunu düşünüyoruz. Bu sebeple incelenen metinlerde farklı bir doğrudan kullanımın olduğu durumlar dışında Suriyeli mülteciler demeyi uygun bulduk.

eğitim ve sağlık gibi ihtiyaçları için bugüne kadar ayrılan bütçenin 10 milyar doların üzerinde olduğu yetkililerce ifade edilmektedir (Rankin, 2016).

Bu çalışmanın konusu hâlihazırda Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)'nde temsil edilen siyasi partilerin Türkiye'yi birçok boyutuyla etkileyen Suriye sorununa ve Suriyeli mültecilere ilişkin yaklaşımlarını, duruşlarını ve önerilerini ele alarak Türkiye siyasetinin konuya ilişkin bakış açılarını derli toplu biçimde ortaya koymaktır. Bu sebeple araştırma kapsamında yer alan siyasi partilerin liderlerinin Kasım 2011 - Aralık 2015 tarihleri arasında parlamento grup toplantılarında, bu konuya ilişkin yaptıkları konuşma metinleri incelenmiştir. Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti), Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ve Milliyetçi Hareket Partisi'nin (MHP) grup konuşma metinleri resmi internet sayfalarında mevcuttur. Halkların Demokratik Partisi (HDP) basın bürosuyla yapılan görüşmeler neticesinde bu partinin ve devamı olduğu Barış ve Demokrasi Partisi (BDP)'nin eş genel başkanlarının grup konuşmalarını irticalen yaptıkları bilgisi verilmiş ve kendilerinde kayıt altına alınmış metinlerin bulunmadığı belirtilmiştir. HDP/BDP'nin grup konuşmaları internette yayınlanmadığı için partinin Suriye sorununa yönelik söylemlerini saptamak amacıyla HDP'nin Resmi Web Sitesi, halen yayında olan BDP'nin Resmi Blog Sitesi ve Bianet Haber Portalı taranmış ve ulaşılan basın açıklamaları ve beyanatlar bu çalışmada esas alınmıştır. Bu noktada HDP/BDP'nin yalnızca basın açıklamaları ve beyanatlarının kullanılması gerek TBMM TV'den ilgili grup konuşmalarını video görsel olarak temin etmenin ve bunların deşifresinin olası maliyeti gerekse ulaşılan metinlerin partinin Suriye sorununa yaklaşımına dair yeterli bir çerçeve ortaya koyması sebebiyle bizce bu çalışma için bir sorun teşkil etmemektedir. Neticede elde edilen tüm metinlerin içinde "Suriye, Suriyeli, Sığınmacı, Mülteci, Göçmen, Misafir, Muhacir" anahtar kelimeleri aratılmış ve ilgili kelimelerin yer aldığı konuşma metinleri araştırmaya konu edilmiştir. AK Parti'nin 93 grup toplantı konuşmasının 55'inde, CHP'nin 97 grup toplantı konuşmasının 25'inde ve MHP'nin 117 grup toplantı konuşmasının 49'unda ilgili anahtar kelimelere rastlanılmış, HDP/BDP'nin ise Suriye sorununa ilişkin 28 metnine ulaşılmış ve bunlar değerlendirmeye alınmıştır. Çalışmanın temel olarak cevap aradığı sorularla ilgili olduğu düşünülen söylemler, eleştirel söylem analizi yoluyla incelenmiştir.

Söylem kısaca dilin kullanımı, konuşma tarzı, argüman kullanımı, ideoloji aktarımı gibi kavramsal olarak birden çok işlevi ihtiva ettiği gibi aynı zamanda dilin anlamsal boyutuyla gücü elde etmek için de kullanılmaktadır. Söylem, onu kullanan öznenin bakış açısına göre şekillenir ve yeni bir gerçeklik inşa eder (Devran, 2007, s. 100). Sözen, modern dünyanın söylemsel bir alan olduğunu ve kelimeler ile kültürel nesnelere biçimsel nitelikleri yoluyla imajların önemsizleştiğini söylemektedir (1999, s. 22). Dilbilimciler dil ve söylem arasındaki ilişkiyi ve söylemin dilden farklı olarak bir metne ya da söylemde bulunana ilişkin ne gibi anlamlar kattığına dair çok sayıda çalışma yapmışlardır. Metinlerin içerisinde egemen söylemlerin, iktidar ve güç ilişkilerinin hangi biçimlerde kurulduğunu açığa çıkartmaya yönelik çalışmalar 1970 yılından itibaren ivme kazanmıştır. Eleştirel söylem analizi olarak adlandırılan bu yöntemi benimseyen araştırmacıların ortak özelliğinin "dil" sorununa daha duyarlı bir yaklaşım arayışı olduğu söylenebilir (İnal, 1996, s. 154). Her türlü bilginin söylem olarak dolaşıma sokulması ve alımlanması özellikle bu söylemleri üreten ve kontrol altında tutan güçlü toplumsal aktörlere zihinleri doğrudan etkileme

veya ikna ve manipülasyon yoluyla dolaylı biçimde kontrol edebilme fırsatı sunmaktadır (Parlak & Öztürk, 2015, s. 90). Eleştirel okuma, sistematik bir metodoloji ve mükemmel bir araştırmaya gereksinim duyar. Söylemlerin analizi yoluyla güç ilişkileri ve ideolojilerle bağlantıların kurulması amaçlanır. Bu yöntemle üretilen okumalar yoruma açık ve dinamikler ve yeni bağlamlara ve yeni enformasyonlara öncülük ederler (Sözen, 1999, s. 147).

Siyasiler, medya mensupları veya bilim adamları gibi meslek grupları, toplumsal aktörler olarak söylemsel bir güce sahiptirler (Devran, 2010, s. 27). Siyasi parti beyannameleri, grup konuşmaları, seçim kampanyaları vb. gibi her türlü unsur siyasilerin ideoloji ve inançlarını yansıtan politik söylemin bir parçasıdır (Dijk, 1999, s. 19). Bu bağlamda eleştirel söylem analizi, politik söylemler üzerinde devşirilen siyasi gücün yeniden üretimi ve bu güce hâkim olma çabasını eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmek için kullanılır. Mevcut küresel ve yerel politik alan dışında kalan söylemler bu değerlendirmenin dışında tutulmalıdır. Zira eleştirel söylem analizinin ilgilendiği bu politik alan siyasilerin toplumu ilgilendiren konularda kendi ajandalarını dayatması ve uygulama gücü elde etmesine yönelik kullandıkları söylemlerle sınırlıdır (Fairclough, 2012, s. 18).

Mecliste veya gruplarda yapılan konuşmalarda siyasi temsilciler farklı sözcükler, kavramlar, metonimiler, metaforlar seçerek ve bunları dilin gramer kuralları çerçevesinde etken veya edilgen cümleler kurarak, uzman görüşlerine, istatistiki verilere ve rakamlara yer vererek, özneyi gizleyerek veya öne çıkararak mesajlarını hedef kitlelere iletmeye çalışırlar. İşte bu konuşmalarda konuşmacıların izlediği söylemsel stratejiler analiz edildiğinde partilerin niyetlerini, ne demek istediklerini, politikalarını, ideolojilerini, politika üretim zeminlerini ve popülist yaklaşımlarını ortaya çıkaracak bilgilere ulaşmak mümkündür (Dijk, 2000, s. 79; Wilson, 2008, s. 401).

Bu çalışmada TBMM'de grubu bulunan siyasi partilerin Suriye sorunu üzerinden inşa ettiği ideolojik, dinsel ve etnik söylemler analiz edilerek Suriyeli mültecilerin hangi politik söylemler çerçevesinde değerlendirildiği tespit edilmeye çalışılmaktadır. Türk toplumunun kanaatlerini, bakış açılarını yansıtan bu söylemler aynı zamanda mülteci sorununun çözümüne yönelik önerilere de ışık tutabilir. Ayrıca bu çalışmanın Suriye sorununu Türkiye'de parlamentoda temsil edilen dört siyasi partinin perspektifinden okunabilmesine katkı sağlayacağı umulmaktadır. Netice olarak bu akademik metinde özellikle şu sorulara cevap bulunması amaçlanmaktadır:

- 1- Siyasi partiler Suriye sorununun nedenlerini nasıl görmektedir?
- 2- Suriye'deki yönetim ve diğer unsurlar siyasi partilerin söylemlerinde nasıl tanımlanmaktadır?
- 3- Farklı dini, etnik ve ideolojik söylemleri olan siyasi partilerin Suriyelilere bakış açıları arasında bu anlamda temel farklılıklar var mıdır?
- 4- Türkiye'ye göç eden Suriyelilere yönelik siyasi partilerin bakış açıları nedir?

Suriye Sorununun Dünü ve Bugünü

2010 yılının sonlarında Tunus'ta üniversite mezunu bir seyyar satıcı olan Muhammed Buazziz'in tezgahına el konulmasını protesto için kendisini yakmasıyla başlayan kitlesel hareketler, kısa sürede kapalı rejimler olarak bilinen bazı Arap ülkelerine yayılmıştır. Libya, Mısır, Yemen ve Suriye'yi kapsayan bu toplumsal hareketler Arap Baharı olarak literatüre girmiş ve Suriye hariç mezkûr ülkelerde rejim yahut hükümet değişikliklerine yol açmıştır. 2011 yılında Suriye'de barışçıl gösterilerle başlayan hareket, Deraa kentinde rejim askerlerinin sivil halka ateş açarak ölümlere sebep olmasıyla tırmanışa geçmiş ve günümüze değin süren iç savaş hali Suriye'de krizi derinleştirmiştir. Rejim güçleri ve muhalifler arasında yaşanan çatışmalar nedeniyle BM raporuna göre 4,6 milyon insan sığınmacı konumunda başta Türkiye olmak üzere farklı ülkelere dağılmıştır (UNHCR, 2015).

Hükümetler düzeyinde Türkiye, kendi sınırlarını ve bölgesel siyasi dengeleri tehdit eden bu krizin sona erdirilmesini en çok arzulayan ülkelerin başında gelmiştir. AK Parti hükümetleri döneminde şekillenen devletin sıfır sorun eksenli dış politika anlayışının Arap Baharı ile birlikte uygulama sahası oldukça daralmıştır. Dış kaynaklı bu krizler karşısında Türkiye devlet olarak toplumsal hareketlerin demokratikleşme taleplerini destekleyen bir zeminde bu talepleri yok sayan Arap dünyası ile ilişkilerini yeniden tesis etmeye çalışmıştır. Suriye sorunu ise bu çerçevede değerlendirilebilecek bir durum olmaktan çıkıp bir iç savaş hüviyetine büründüğü için hükümetin Suriye politikası da Arap Baharı'nın yaşandığı diğer ülkelere nazaran daha farklı bir görünüm arz etmektedir (Kibaroglu, 2011; Ayhan, 2011; Aras, 2014).

Toplam sayı olarak en fazla Suriyeli mülteciyi barındıran Türkiye, Suriye krizinin başlangıcında Suriye rejimiyle son yıllarda tesis edilen ilişkileri korumak adına itidalli bir politika izlemiş; fakat rejimin ayaklanmaları askeri yöntemlerle bastırma yoluna gitmesiyle muhalifleri destekleyen bir politika izlemeyi tercih etmiştir. Kriz boyunca sınır kapılarını Suriyeli sivillere açık tutan Türkiye, bugün 2,5 milyon kayıtlı mülteci sayısı ile diğer tüm ülkelerdeki Suriyelilerin toplamından daha büyük bir nüfusa ev sahipliği yapmaktadır (UNHCR, 2015). 2014 yılının yaz aylarında Suriye rejimine karşı mücadele eden silahlı güçler arasında yer alan radikal görüşlü DAESH örgütünün Suriye ve Irak'ın bazı bölgelerinde hâkimiyeti ele geçirmesi Suriye krizini ve buna bağlı olarak mülteci hareketliliğinin seyrini de değiştirmiştir.

Siyasi Parti Liderlerinin Suriye Sorununa İlişkin Yaklaşımları

Suriye'de 2011 yılında başlayan toplumsal hareketliliğin çatışmalara dönüşmesiyle birlikte Türkiye'deki siyasi partiler de bu sorunu grup toplantılarında gündeme getirmeye başlamışlardır. Çalışmanın konu edindiği zaman aralığında 2014 yılı Ağustos ayına kadar AK Parti konuşmaları o dönemde başbakan olan Recep Tayyip Erdoğan tarafından yapılmıştır. Erdoğan'ın cumhurbaşkanı seçilmesini müteakip AK Parti grup konuşmaları Genel Başkan seçilen Ahmet Davutoğlu tarafından sürdürülmüştür. CHP'nin grup konuşmaları Genel Başkan Kemal Kılıçdaroğlu, MHP'nin grup konuşmaları ise Genel Başkan Devlet Bahçeli tarafından yapılmıştır. HDP/

BDP'nin basın bildirimleri ise kimi zaman eş genel başkanların isimleriyle yayınlansa da ekseriyetle partinin kurumsal kimliğiyle yapılmıştır.

İncelenen konuşmaları yaşanan gelişmelerden soyutlayarak sadece Suriye sorunu perspektifinde değerlendirmek mümkün değildir. Bu süreçte 2012 yılında Türkiye'nin keşif uçaklarının düşürülmesi, 2013 yılında Cilvegözü sınır kapısı ve Reyhanlı saldırıları, 2014 yılında DAESH'in Kobani baskını ve 2015 yılında Rus jetinin düşürülmesi gibi Türkiye'nin iç güvenliğinin söz konusu olduğu dönemlerde Suriye sorununun daha yoğun olarak ele alındığı görülmüştür. AK Parti, mezkûr olayları Suriye halkına yardım etmek, baskıcı bir rejimin karşısında durmak gibi gerekçelerle ilişkilendirerek kendi söylemlerinin meşruiyetine vurgu yapmaktadır. CHP ve MHP ise rejim yanlısı olmamakla birlikte bu politikanın başarısızlığı üzerinden söylemlerini üretmektedir. MHP'nin Suriyeli Türkmenlere sık sık yaptığı vurgu gibi HDP/BDP'nin de basın bildirimlerinin çoğu Kuzey Suriye'deki Kürt bölgesiyle bağlantılıdır.

AK Parti Genel Başkanı ve Başbakan R. Tayyip Erdoğan başlarda Suriye yönetimini kendilerine ve uluslararası camiaya verdiği sözleri tutmadığı için eleştirmekte ve hâlâ siyasi çözümden uzaklaşmadığına yönelik inancını paylaşmaktadır. Konuşmalarında Esad yönetimi, Suriye yönetimi gibi tanımlamalarla Suriye'de bir meşruiyet sorunu olduğunu vurgulayan söylemler kullanan Erdoğan, Suriye halkının bu yönetimden ayrı düşündüğünü ve yönetim-halk ikileminde tavırlarını kardeş olarak gördükleri Suriye halkından yana koyacaklarını dile getirmektedir (Erdoğan, 2011a). Nitekim üç yıl sonra Erdoğan Suriye'de yaşananların asırlar sonra bile unutulmayacak bir katliam olduğunu söyleyerek Suriye Devlet Başkanı Beşşar Esed'i eli kanlı bir zalim olarak anmaktadır. Türkiye'ye sığınan Suriyelilere her zaman kucak açtıklarını söyleyen Erdoğan, MİT tırlarına yapılan baskını² hatırlatarak içeriden yapılan her türlü sabotaja rağmen Suriye konusunda politikalarını değiştirmeyeceklerini vurgulamaktadır (Erdoğan, 2014).

AK Parti, Suriye sorununu halk ile yönetim arasında meydana gelen çatışmalar ve yönetimin halka karşı yürüttüğü askeri operasyonlar üzerinden tanımlarken, CHP grup konuşmalarında Suriye'de iç savaşın yaşanmasında AK Parti'nin politikalarının etkisi sıklıkla vurgulanmaktadır. AK Parti Hükümeti'nin Batılı güçlerin taşeronu olarak Suriye'de kışkırtıcılık yaptığını iddia eden CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Suriye'deki durumu bir iktidar halk mücadelesinden çok kardeş kavgası ve mezhep çatışması olarak görmektedir (Kılıçdaroğlu, 2012a). AK Parti Hükümeti'nin Suriye'de kışkırtıcılık yaptığını iddia eden CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'na göre eli silahlı birtakım insanlar bizzat AK Parti tarafından Suriye'ye yollanmıştır. Bu insanların ellerine silah verildiğini ve "Git orada kardeşini öldür." dediğini iddia eden Kılıçdaroğlu Suriye'deki tüm ölümlerden Erdoğan'ı dolayısıyla AK Parti'yi sorumlu tutmaktadır. Türkiye'nin iç huzurunun mevcut Suriye politikasından vazgeçmeye bağlı olduğunu söyleyen Kılıçdaroğlu, Türkiye'nin Suriye konusunda barışçıl ve özgürlükçü bir politika izlemesini savunmaktadır (Kılıçdaroğlu, 2013c).

2 Detaylar için "MİT'in Tırlarına Jandarma Baskını" başlıklı habere bk.: <http://www.yenicaggazetesi.com.tr/mitin-tirlarina-jandarma-baskini-93721h.htm>

MHP konuyu küresel güçlerin Orta Doğu planları bağlamında ele alarak Suriye’de yaşananları ABD’nin Büyük Orta Doğu Projesi’nin (BOP) bir ayağı olarak değerlendirmekte ve AK Parti’nin bu planların bölgedeki taşeronu olduğunu vurgulamaktadır. Suriye’de yaşananlara müdahil olmanın o ülkenin içişlerine karışmak olduğunu söyleyen Devlet Bahçeli bu politikaların Türkiye’yi bir alev topuna çevireceği endişesini dile getirmekte ve Suriye’de zemin arayan etnik bölücülüğe dikkati çekmektedir (Bahçeli, 2011). MHP Suriye’de hem Esed yönetimine hem de AK Parti’nin lojistik desteğini alan muhalif gruplara karşı Suriye Türkmenlerini konumlandırmaktadır. Bahçeli’ye göre Suriye’de Türkiye’nin desteklemesi gereken yegâne unsur Türkmenlerdir. Aksi takdirde Suriyeli Kürt hareketi PYD-YPG çizgisi Suriye’nin kuzeyini domine edecek ve bu durum Türkiye’nin sınırını bir ateş topuna çevirecektir (Bahçeli, 2013b). MHP, CHP’den farklı olarak Esed rejiminin meşruiyetini doğrudan tartışmaya açmasıyla AK Parti’ye yakınlaşırken Suriye’de desteklenmesi gereken gruplar açısından farklı bir öneriyle bu çizgiden ayrılmaktadır.

Suriye’de yaşanan iç savaşın sorumlularından birisi olarak AK Parti Hükümeti’ni gören HDP/BDP ise Suriye Kürdistanı olarak tanımladıkları Kuzey Suriye üzerinden söylemler geliştirmiştir. AK Parti Hükümeti’nin Suriye’deki iç savaşın aktif taraflarından birisi olma emareleri gösterdiğini söyleyen HDP/BDP, izlenen politikaların savaşı Türkiye’ye taşıyacağı uyarısını yapmaktadır (Kürkçü, 2012). AK Parti’yi cihatçı çetelerin işbirlikçisi olmakla suçlayan HDP/BDP, Suriye’de çözümün ancak Rojava’da tesis edilen Kürt yönetiminin model alınarak mümkün olabileceğini düşünmektedir (Demirtaş & Kürkçü, 2013). AK Parti’nin Suriye politikasını Alevi karşıtlığı üzerinden kurguladığını ve demokratik bir devrim yaşanan Suriye Kürdistanı’nı emperyal çıkarlar uğruna teslim alma çabalarına destek olduğunu iddia eden HDP/BDP’nin (Altınışık, 2014) Suriye’de yaşanan gelişmeleri bir bütün olarak ele almaktan ziyade belli bir bölgeye odaklandığı görülmektedir.

Suriye Yönetimi mi Esed Rejimi mi?

Suriye’de yaşanan olayların gelişiminin parti liderlerinin söylemlerinde önemli değişikliklere yol açtığı görülmüştür. Bu değişimlerin en önemli göstergelerinden birisi Suriye’de iktidarın tanımlanması hususudur. Zira bu tanımlama biçimleri olayların seyri değiştikçe iktidar ve muhalefet partilerinin Suriye Arap Cumhuriyeti’nin meşruiyetine yönelik tutumlarını ortaya koymaktadır. Henüz Suriye’de sivil ölümlerin münferit vakalar olarak görüldüğü dönemde tüm partiler Suriye’de yönetimin meşruiyetini tanıyan ifadeler kullanırken AK Parti’nin süreç içerisinde kullandığı söylemlerde değişiklik görülmektedir. CHP ve MHP’nin söylemleri ise yaşanan bazı olaylardan Suriye yönetimini sorumlu tutmalarına rağmen hiç değişmemiştir. HDP/BDP ise Kürtlere yönelik geçmiş tutumlarından ötürü Esed yönetimini meşru görmeyen söylemler kullanmıştır.

Olayların henüz başlarında AK Parti, CHP ve MHP ile benzer şekilde Suriye Yönetimi, Esad Yönetimi (Erdoğan, 2011a, 2011b) gibi daha nötr ifadeler kullanırken Suriye Ordusu’nun muhalefete ve sivil halka karşı gerçekleştirdiği operasyonların hemen akabinde zalim, terörist ve diktatör Esed, Suriye’nin gayrı meşru rejimi, eli kanlı Esed rejimi (Erdoğan, 2012, 2013a, 2013b,

2014) gibi mevcut yönetimin meşruiyetini reddeden olumsuz tanımlamalar kullanmaktadır. Suriye halkını dost, akraba ve kardeş olarak tanımlayan Erdoğan bu bağlamda meşruiyetini yitirmiş olan rejime karşı Suriye muhalefetine her türlü desteği vereceğini bildirmiştir (Erdoğan, 2011b). AK Parti söylemlerinde bizzat Suriye Devlet Başkanı Beşar Esed'i hedef almıştır. Suriye yönetimini, tüm idari ve askeri birimleriyle “Diktatör Esed” parantezine alan bu söylem kurgusu, Suriye’de yaşananların sorumlusu olarak yegâne bir hedef yaratmıştır. Bu söylem biçimi AK Parti’nin Suriye muhalefetine verdiği desteği meşrulaştıran ve Suriye’de yönetim kadrosunun değişmesi dışında tüm ihtimalleri göz ardı eden katı bir tutumu beraberinde getirmiştir. 2011-2015 arasında Suriye yönetimiyle resmi yahut gayri resmi hiçbir iletişim kanalının açılmamasının belki de en önemli sebebi Türkiye’yi çözüme siyasi katkı sunmaktan alıkoyan bu katı tutum olmuştur.

CHP grup konuşmalarında doğrudan Suriye yönetimine hitap eden söylemler yerine daha ziyade AK Parti Hükümeti’nin Suriye politikası konu edinilmiştir. Suriye rejimi, Esed rejimi gibi tanımlamalardan ziyade bir bütün olarak Suriye veya Suriye yönetimi demeyi tercih eden Kemal Kılıçdaroğlu, Suriye’de yaşananlara karşı tarafsız bir pozisyonda olduklarını ve Türkiye’nin de bu şekilde tavır alması gerektiğini savunmuştur. CHP olarak politikalarının “egemenliği, bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü korunmuş bir Suriye” olduğunu ifade eden Kılıçdaroğlu, bunun için “Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin daimi üyeleri, Arap Birliği, Avrupa Birliği, İran ve Suriye’nin Arap komşularıyla Türkiye’nin katılacağı bir uluslararası konferans” yoluyla yapılacak müzakereleri, Suriye sorununa çözüm olarak önermiştir (Kılıçdaroğlu, 2012b). Bu müzakerelerde Suriye hükümeti ve muhaliflerini olayın tarafları olarak gören CHP’nin, muhalefet olarak kimi meşru gördüğü ise bilinmemektedir. Zira Cenevre görüşmelerinde Suriye muhalefetine meşru temsilcisi olarak kabul edilen Suriye Muhafız ve Devrimci Güçler Ulusal Koalisyonu’nun (SMDK) bileşenlerinden birisi olan³ Özgür Suriye Ordusu’nu (ÖSO) terörist gruplar arasında sayan Kemal Kılıçdaroğlu, AK Parti Hükümeti’ni bu gruplara yardım etmekle suçlamıştır (Kılıçdaroğlu, 2013b). CHP’nin ÖSO içerisinde radikal gruplar bulunmamasına rağmen bu oluşumu terörist olarak tanımlaması, Suriye rejiminin karşısında meşru bir silahlı gücü tanımadıklarını göstermektedir. Bu söylemsel yapı içerisinde Suriye rejimine üstü örtük bir destek sunulmaktadır. Suriye rejiminin karşısında hiçbir yapıya meşruiyet tanımayan bu desteği CHP’nin devletçi reflekslerinin bir sonucu olarak görmek mümkündür.

Suriye’nin “komşu bir ülke olarak kendi iç dinamikleriyle meselelerini çözmesi” gerektiğini söyleyen MHP Genel Başkanı Bahçeli de, tıpkı CHP gibi, Suriye Yönetimi’ni oyun dışında bırakan alternatif senaryolara karşı çıkmıştır. AK Parti’nin Suriye’de hükümet ve muhalifler arasında taraf olmaktan kaçınıp uzlaştırıcı bir rol oynaması gerektiğini savunan Bahçeli “muhafızların taleplerinin karşılanması, ancak merkezi yönetimin hassasiyetlerinin de göz ardı edilmemesi” gerektiğini belirtmiştir. Parti olarak Suriye’nin toprak bütünlüğünü ve Müslüman bir ülkenin içişlerine karışılmamasını istediklerini söyleyen Bahçeli’ye göre Suriye’de çözüm ancak tarafların “karşılıklı tavizler ve kolaylaştırıcı tutum takınmaları” halinde mümkün olacaktır.

3 Bk. Özgür Suriye Ordusu SMDK’ya Katılıyor Haberi - <http://aa.com.tr/tr/dunya/ozgur-suriye-ordusu-smdkya-katiliyor/299970>

Küresel güçlerin Suriye sorununa BOP prizmasından baktığını ve AK Parti Hükümeti'nin bu vizyonun piyonu gibi hareket ettiğini düşünen Bahçeli, "AK Parti'nin küresel çekim alanından, BOP yörüngesinden çıkarak, tarihi ve coğrafi düzlemde kader birlikteliği yaptığımız bu ülkeye sağduyuyu ve akliselimi tavsiye etmesini" önermiştir (Bahçeli, 2012a).

HDP/BDP, Suriye yönetimini Esad Diktatörlüğü, muhalifleri ise selefti çeteler olarak tanımlayarak Kuzey Suriye'de etkin olan Kürtleri savaşın yegâne meşru tarafı olarak görmektedir (Kürkçü, 2012). Rojava Devrimi'nin egemen güçlerin Genişletilmiş BOP projesini altüst eden bir gelişme olduğunu söyleyen HDP/BDP'ye göre, AK Parti bu projenin bölge karakolu görevini üstlenmiştir (DTK ve BDP Kadın Meclisleri, 2013). HDP/BDP'nin Suriye'de yaşanan iç savaşı sona erdirmenin ancak yeni ve demokratik bir Suriye olduğunu savunurken işaret ettiği örnek Rojava Kürdistanı'dır. "Farklı kimliklerin, kültürlerin, inançların ve anadillerin bir arada yaşadığı Suriye'de halkların eşitlik temelinde temsil edildiği Rojava'da yaşanan demokrasi hamlesi" HDP'ye göre iç savaşı sona erdirecek koşulları yaratacaktır. HDP/BDP'nin Suriye Hükümeti'ne karşı savaşan güçleri cihatçı çeteler olarak tanımlaması doğal olarak Demokratik Birlik Partisi'ni (PYD) yaşanan iç savaşta hükümetin meşru muhatabı olarak konumlandırmasını sağlamaktadır. DAESH örgütüne karşı "büyük direniş ve mücadele" sergilediği ileri sürülen Halk Koruma Birlikleri (YPG) ve YPG ile birlikte savaşan güçleri Suriye halkının meşru temsilcisi olarak gördüklerini ifade eden HDP, tüm küresel ve bölgesel güçleri "özgür bir Orta Doğu için Kürt halkının en temel haklarından biri olan kendi geleceğini belirleme hakkını" tanımaya çağırmıştır. Bu çağırının karşılık bulmaması halinde ise Suriye'de yaşanan "kör şiddetin Orta Doğu'nun geneline, Türkiye'ye ve Kürdistan'ın tüm parçalarına sıçrayacağı" uyarısı yapılmıştır (HDP MYK, 2014). HDP/BDP, Suriye sorunu üzerinden ayrılıkçı Kürt milliyetçiliği temelinde bir söylem geliştirmiştir. Suriye'de taraflardan birisi olan Kürt varlığından hareketle Türkiye'de yaşanan Kürt sorunu da aynı çerçeveye alınmış ve talep edilen adımlar atılmadığı takdirde Suriye'deki şiddetin Türkiye'ye de sıçrayacağı ima edilmiştir. HDP/BDP'nin Suriye sorununa ilişkin çözüm önerileri içerisinde Türkiye'ye yönelik ayrılıkçı politikalar açığa çıkmaktadır. Dolayısıyla Suriye'de arzulanan bağımsız Kürdistan planlarının bir ayağının da Türkiye'de olacağı düşünüldüğünde Türkiye'nin PYD'ye karşı hassasiyetinin arka planı da anlaşılabilir.

Din, Mezhep, İdeoloji ve Etnik Söylemler Arasına Sıkışan Suriye

AK Parti grup konuşmalarında Orta Doğu'daki ortak tarih ve kültür vurguları sıkça yer almaktadır. Mültecilere yönelik politikalarını yalnızca evrensel hukukla değil İslami kaidelerle destekleyen AK Parti, toplumu bu göç dalgasına karşı Anadolu misafirperverliği göstermeye ve Müslüman Suriye halkına yardım etmeye çağırmaktadır. Suriye'nin çok inançlı ve etnik kimlikli yapısına sıkça atıf yapan AK Parti lideri Erdoğan "mazlumun dinini, mezhebini, etnik kökenini, rengini, sınıfını" gözetmeden el uzattıklarını söylemektedir. Bu noktada Suriye'deki duruma mezhep zaviyesinden bakanlar olduğunu iddia eden Erdoğan, CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu'nu "Suriye yönetimine sempati duymakla" itham etmiş ve bunun Kılıçdaroğlu'nun Alevi kimliğinden dolayı olduğunu ima etmiştir (Erdoğan, 2012b). Benzer şekilde Erdoğan'dan sonra Davutoğlu da

“Türkiye’nin Suriye’den gelen sığınmacılar için ensar rolü oynadığını” ifade ederek İslam tarihinde özel bir yeri olan Hicret hadisesine atıf yapmıştır. Sığınmacılara yönelik açık kapı politikalarının “inançları gereği” olduğunun altını çizen Davutoğlu “Arap, Kürt, Türkmen, Sünni, Alevi, Nusayri ayırmadan herkesin yardımına koştuklarını” söylemiştir (Davutoğlu, 2014). AK Parti toplantılarında muhacir-ensar metaforu birden çok defa zikredilmiştir. AK Parti’nin bu söylemi, özellikle çoğunluğu Müslüman olan Türk halkına Suriyelilere karşı düşmanca tutum izlememeleri için İslam peygamberinin davranışını örnek göstermektedir. Böylece Türk toplumuna Suriyelilerle iyi ilişkiler içinde olmak bir zorunluluk olarak sunulmuştur. Oysa örneğin AK Parti tarafından sıklıkla kullanılan misafir söylemi aynı sorumluluğu karşılamamaktadır.

CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu, Suriye’de Müslümanların birbirini AK Parti’nin verdiği silahlar ile öldürdüğünü savunmaktadır. AK Parti’yi Batılı egemen güçlerin Orta Doğu’daki çıkarlarının bekçisi olarak gören Kılıçdaroğlu, Erdoğan’ı “on binlerce Iraklı Müslüman kadına tecavüz edilmesine, Türk askerinin başına çuval geçirilmesine göz yumduğu gibi Suriye’de akan kana da göz yummakla” suçlamaktadır. “Batılı güçlerin Irak’ta olduğu gibi Suriye’ye de demokrasi ve özgürlük kisvesi altında oyun oynadığını” söyleyen Kılıçdaroğlu, bunu Suriye muhalefetine destek olan Suudi Arabistan ve Katar gibi ülkelerin de demokratik yönetimler olmadığı savıyla meşrulaştırmaktadır (Kılıçdaroğlu, 2012b). AK Parti’nin kendi partisini Suriye sorununa mezhepsel bakmakla suçlamasını Kılıçdaroğlu aynı şekilde AK Parti’ye yöneltmektedir. AK Parti’nin “Orta Doğu’da dış politikayı mezhepsel bazda” kurguladığını ve “egemen güçlerin dış politikasına endekslediğini” ifade eden Kılıçdaroğlu, tarihsel süreçte CHP’nin kendisini konumlandığı ulusalcı, anti-emperyalist çizgiyi bu soruna karşı olan yaklaşımda da sürdürmüştür.

MHP grup konuşmalarında AK Parti’nin Suriye politikası eleştirilirken en çok vurgu yapılan konulardan birisi de Suriye’nin kuzeyinde bulunan Kürt varlığıdır. MHP bu Kürt varlığını Türkiye’nin bütünlüğüne karşı potansiyel bir tehdit olarak görmekte ve AK Parti’yi de Suriye’yi istikrarsızlaştırarak bu tehditlerin doğmasına fırsat vermekle suçlamaktadır. Genelde Arap Baharı olayları ve özelde ise Suriye’de yaşanan iç savaşın Türkiye’deki bölücü çevrelere emsal teşkil edebileceği uyarısı yapılmıştır. Devlet Bahçeli “siyasi bölücü” olarak gördükleri HDP’nin Suriye’de yaşanan gelişmelerden hareketle ayaklanma çağrısı yaptığını ifade ederek AK Parti’nin Suriye’de yaşananlara taraf olmaktan ziyade Türkiye sınırında cereyan edebilecek iç çatışmalara odaklanması gerektiğini söylemiştir (Bahçeli, 2012b). MHP, Suriye sorununda tarafgir olmama halini Türkiye’nin de benzer etnik sorunları olduğu gerekçesine dayandırmaktadır. Küresel Batılı güçlerin uyguladığı planlar çerçevesinde Arap Baharı olaylarının yaşandığına inanan Bahçeli’ye göre yakın bir gelecekte etnik bölücülüğün ilerlemesi halinde aynı güçler Türkiye aleyhine çalışacaktır. Bu gerekçeyle Türkiye’nin Suriye konusunda Misak-ı Milli jeopolitiğinde bir politika izlemesi gerektiğini savunan MHP’ye göre Suriye’nin de hedefi olduğu bu olaylar yeni bir Sevr oyununun parçasıdır (Bahçeli, 2012c). MHP’nin Suriye’de yaşanan olayların kaynağı olarak yekpare bir çatı altında “Batılı dış güçler” eksenini görmesi CHP ile örtüşmektedir. Muhalefet partileri sorunun birincil kaynağı olan Suriye rejiminin olaylardaki rolünü gizleyerek Türkiye’nin tarihsel tecrübelerine atıfla Batı’nın karşısında dolayısıyla Suriye rejiminin yanında bir politika izlenmesini önermektedir.

HDP/BDP, Suriye’de sorunun çözümünün “laik, çoğulcu, çok kimlikli ve demokratik” yeni bir Suriye’den geçtiğini söylerken bu önerinin nasıl hayata geçeceği noktasında Rojava Özerk Bölgesi dışında bir alternatif sunmamaktadır. Mevcut görünümde Suriye rejimi, Özgür Suriye Ordusu, Radikal İslamcı Gruplar ve YPG’nin tarafı olduğu çatışmalarda HDP/BDP, Suriye’nin YPG hariç tüm diğer silahlı unsurlardan arındırılması gerektiğini söylemektedir (Kürkçü, 2013). Bu söylem biçiminde Suriye’deki diğer kimliklerin silahlı güçlerinin veya siyasi temsilcilerinin kim olduğu belirsizdir. HDP/BDP’nin açıkça olmasa bile üstü örtük olarak Kuzey Suriye’de Kürtlerin sahip olacağı özerk bölge dışında Suriye’nin geri kalanıyla ilgilenmedikleri anlaşılmaktadır. AK Parti’yi Suriye’de cihatçı çetelere mühimmat ve lojistik destekle suçlayan HDP/BDP, aralarında on yıllardır fiziki ve fikri bağ ve duygu birliği bulunan iki ülkedeki Kürtlerin bölgenin yeni aktörü olduğunu söylemektedir. Türkiye’nin Suriye’deki Kürtlerin iradesini tanınması gerektiğini söyleyen HDP/BDP’nin geliştirdiği bu retorik aynı zamanda Türkiye’deki Kürtler için de geçerlidir. Kürtlerin özgür bir halk olduğunu vurgulayan HDP/BDP’nin söylemlerinde Suriye’de yaşanan gelişmelerin Türkiye’de de benzer şekilde cereyan edeceği öngörüsü veya temennisi yer almaktadır (Kobanê Kriz Koordinasyonu, 2014). Kürtler dışında Süryaniler, Ermeniler, Ezidiler gibi farklı inanç ve etnik kökenden topluluklara yönelik tehditleri de önceleyen HDP/BDP, Suriye rejimine karşı savaşan muhalifleri ise topyekûn cihatçı çeteler başlığı altında tasnif ederek bir anlamda Suriye rejimi ile muhalifler arasında yaşanan savaşın meşru tarafı olarak rejim güçlerini öne çıkarmaktadır. Suriye’de Alevilere, Şiiilere, Araplara ve Kürtlere büyük acılar yaşatıldığını savunan HDP/BDP, bu acıların failini gizleyerek rejimin olaylardaki rolünü görmezden gelmektedir (Altınışık, 2014). Suriye rejiminin Kuzey Suriye’deki Kürt güçleriyle doğrudan savaşmaktan imtina ettiği ve Suriye rejimi ile PYD arasında zımnen bir çatışmasızlık anlaşması olduğu bilinmektedir. Bu durumdan hareketle HDP/BDP’nin Suriye yönetiminin diğer bölgelerde yürüttüğü operasyonları açıktan eleştirerek Suriye’deki Kürtlerin temsilcisi olarak gördüğü PYD’yi siyasi ve askeri anlamda zor durumda bırakmak istemediği görülmektedir.

Siyasi Parti Liderlerinin Suriyeli Mültecilere Yaklaşımı: Muhacir, Sığınmacı ya da Göçmen?

Siyasi partiler Suriyeliler için mülteci, muhacir, misafir, göçmen veya sığınmacı tanımlarını kullanmaktadır. Her bir kavramın gerek İslam ve gerekse uluslararası ilişkiler literatüründe farklı anlamları bulunmaktadır. Türkiye’ye sığınan Suriyeliler için en genel anlamıyla mülteci tanımı kullanılsa da bu insanların yasal olarak iltica hakkı yoktur. Bunun yerine AK Parti’nin misafirlik kavramını ön plana çıkardığı görülmüştür. CHP ve MHP Suriyelilerle kültürel veya dini bir bağ kuran söylemler kullanmaktan imtina etmişlerdir. MHP bu çekimserliği Suriyeli Türkmenler için göstermemiştir. Keza HDP/BDP de MHP’ye benzer bir söylemi Suriyeli Kürtler üzerinden kurmaktadır.

AK Parti’nin bölgedeki savaş ortamının doğal bir sonucu olarak Türkiye’ye sığınan Suriyelilere yönelik söylemlerinde misafir kavramı önemli bir yer tutmaktadır. İncelenen konuşmalarda dilimizde görece daha olumsuz bir anlam uyandıran sığınmacı kavramı sadece

bir kere kullanılmış ve o da bağlam içerisinde muhacirlikle açıklanmıştır (Erdoğan, 2013b). Muhacir olmak İslam retoriğinde daha emniyetli bir yaşam ve özgürlük için baskıdan, zulümden kaçmak anlamı taşır. AK Parti, Suriyeli mültecileri muhacirin yanı sıra misafir, mazlum gibi başlıklar altında tanımlayarak Osmanlı tarihinde yaşanan vakalardan hareketle kendisini bu geleneğin varisi olarak sunmuştur. Böylece hem İslami hem milliyetçi retoriği uhdesine alarak muhalif partileri Suriyeli mültecilerin karşısında konumlandırmaktadır. Bu söylem kurgusu aynı zamanda hükümetin Suriyeli muhalifleri destekleyen politikasını da meşru kılan bir yapıya sahiptir. Zira bu kurguda Suriye'deki savaştan dolayı Türkiye'ye doğru yaşanan göç dalgasının yegâne sorumlusu Beşar Esed yönetimidir. Bu göç dalgasının durdurulması ve Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin geri dönüş ortamının sağlanması ancak mevcut Suriye yönetiminin devrilmesiyle ilişkilendirilmektedir.

Öte yandan AK Parti, Türkiye'ye sığınan Suriyeliler için defaten mülteci tanımını yapmasına karşın bu tanımın hukuki bir karşılığı bulunmamaktadır. Suriyeliler için Türkiye'ye iltica olanağının bulunmaması ve geçen süre zarfında bu yönde bir adım atılmaması da AK Parti'nin misafir söylemini desteklemektedir. Zira misafir gittiği yerde sürekli bulunmayan ve bir şekilde mutlaka geri dönme anlamını taşımaktadır. Öte yandan misafir kültürel olarak en iyi şekilde karşılanması, ağırlanması gereken bir anlamı da ihtiva eder. Bu söylemle topluma hem misafire karşı iyi davranma telkin edilmekte hem de bu misafirliğin geçiciliğine vurgu yapılarak toplumda mültecilere karşı oluşan rahatsızlıkların giderilmesi amaçlanmıştır.

CHP'nin Suriyeli sığınmacılara yönelik geliştirdiği söylemler iki türlü olmuştur. AK Parti'nin CHP'yi mülteci karşıtlığıyla suçlamasını reddetme ve Suriyelilerin geri gönderilmesi üzerinden geliştirilen söylemler CHP'nin bu konuda ikircikli bir tavır ortaya koyduğunu göstermektedir. Zira Kemal Kılıçdaroğlu bir yandan "Çadırlarda kalan Suriyelilerle bir sorunumuz yok," derken öte yandan sığınmacı kentleri dışında kalan Suriyelileri "elini kolunu sallayarak kente gelen, ev tutan, iş yeri açan, bomba yapan" gibi toptancı bir yaklaşımla değerlendirmektedir (Kılıçdaroğlu, 2013a). Suriyelilerin Türk toplumundan izole bir hayat sürmeleri gerektiğini Türkiye'deki işsizlik üzerinden meşrulaştıran Kılıçdaroğlu "1 milyon 720 bin Suriyeliyi kendi ülkelerine göndereceğim ve benim insanıma iş vereceğim ben. İşi bu ülkenin insanına vereceğim." ifadeleriyle Suriyelilere yönelik toplumsal nefreti besleyen bir söylem geliştirmiştir. "Benim insanım iş bulamıyor, Suriyeliler ucuza çalıştığı için iş buluyor." söylemi aynı zamanda sığınmacıların buldukları zor durumun üzerine ucuz işgücü sömürsüne maruz kaldıklarını da göstermektedir (Kılıçdaroğlu, 2014). CHP kürsüsünde Suriyeli sığınmacıların "AK Parti'nin Türkiye'nin başına açtığı bela" olarak nitelenmesi, CHP'nin dış politika eleştirilerinin temelini Suriyeli sığınmacıları koymasının bir sonucudur. Zira hiçbir zaman "Mülteciler niçin geliyorlar?" diye sormadıklarını söyleyen Kılıçdaroğlu, kullandığı söylemlerle "Mülteciler neden gitmiyorlar?" sorusunu kurgulamaktadır (Kılıçdaroğlu, 2015). Kitlesele göç hareketlerine maruz kalan toplumların mültecilere karşı sosyal reaksiyonlar göstermesi tabii bir durumdur. CHP'nin toplumsal bir karşılığı da bulunan bu tepkileri dile getirmesi anlaşılabilir bir tutum olmasına karşın bu tepkilere karşı yapıcı öneriler yerine söylemi iktidar karşıtı bir zeminde kurmak CHP'nin zaman zaman mültecilere yönelik kullandığı ılımlı söylemleriyle bir çelişki arz etmektedir.

Suriyeli mültecilerin varlığı, MHP için “kaygıları arttıran, endişe verici” bir durumdur. AK Parti’nin çok değişkenli bir Suriye politikası olmamasının bir sonucu olan mülteciler “Türkiye sınırlarının emniyetini tehlikeye atan bir unsur.” haline gelmiştir. MHP mültecileri güvenlik ve ekonomi bağlamında bir tehdit olarak görmektedir. MHP mültecileri masum insanlar olarak tanımlasa da aralarına saldırganlar, canlı bombalar, niyeti malum grupların sızdığı söylemiyle mültecileri bir bütün olarak güvenilmez bir kitleye dönüştürmektedir. Üstelik bazı sığınmacıların çıkardığı olaylar MHP’ye göre “Türkiye vatandaşlarının makul sınırlarını aşmıştır.” (Bahçeli, 2013a). MHP, bir muhalefet partisi olarak Suriyelilerin ülkeye gelmesini rasyonel düzlemde değerlendirerek toplumsal tepkiyi ortaya koymaktadır. Bu tepki seçmenlerin partilerinden beklediği bir politika olarak değerlendirilebilir. Buna karşın MHP’nin mültecileri bir sorun olarak gören yaklaşımının temelinde AK Parti politikalarını eleştirme amacı da saklıdır. AK Parti hükümetinin mülteciler için sarf ettiği bütçeyi kendi vatandaşlarına çok gördüğü iddiasını da barındıran bu yaklaşım, toplumda mültecilere yönelik beslenen hoşgörüyü doğrudan hedef almaktadır.

HDP/BDP’nin, Suriye’ye ve Suriye’den gelen mültecilere yönelik basın bildirimlerinde Suriyeli Kürtler ana gündem maddesini oluşturmaktadır. Bu yaklaşıma rağmen Türkiye’ye sığınan Suriyelilerin statülerine ilişkin en yapıcı eleştiriyi de yine HDP/BDP yapmıştır. TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu’nun 2014 yılında hazırladığı Suriyeli Mültecilerin Barındığı Çadır Kentler raporuna karşı yayınlanan bildiri bu söylemin örneklerinden birisidir (HDP, 2014). HDP/BDP bu bildiriye yerel belediyelerin himayesinde barındırılan Suriyeli Kürt mülteciler dâhil edilmediği için şerh koymuştur. Bu etnik yaklaşıma rağmen AK Parti hükümetine yönelik sığınmacılara iltica hakkı tanınması ve yaşam şartlarının iyileştirilmesi çağrıları yapıcı eleştiriler olarak göze çarpmaktadır. Keza BDP’nin hazırladığı Sığınmacılar Raporu’nda da AK Parti’nin Suriyeli sığınmacılar için kullandığı misafir söylemi eleştirilmekte ve bunun sığınmacıları statüsüzleştirdiğine vurgu yapılmaktadır (BDP, 2011). HDP/BDP’nin, Suriyeliler için göçmenler ve mülteciler dışında misafir, kardeş, muhacir gibi tanımlamalar kullanarak sığınmacılarla aidiyet ilişkisi kuran söylemlerden kaçındığı görülmektedir.

Sonuç

Türkiye’de iktidar ve muhalefet partileri Suriye sorununun nedenleri, çözümü, Türkiye’nin atması gereken adımlar ve kendi konuları konusunda çok farklı fikirlere sahiptirler. Türkiye için ulusal bir sorun haline gelen bir konuda siyasi partilerin birlikte hareket edememeleri partilerin tabanlarının sorunla ilişkisi, mevcut pozisyonu, ideolojisi ve dini yaklaşımlarının farklı olmasıyla açıklanabilir.

AK Parti, Suriye sorununun nedenini Esed yönetiminin baskıcı politikaları, Suriye ordusunun yaptığı operasyonlar, ülkede demokratik hak ve özgürlüklerin kısıtlanması ve çıkış yolu olarak demokratik bir sistemin geliştirilememesi olarak görmektedir. Ana muhalefet partisi CHP, Batılı küresel güçlerin bölgedeki oyunları, AK Parti’nin mezhepçi bir bakış açısıyla bölgedeki radikal İslamcı güçleri kıskırtmasının sorunun asıl nedeni olduğunu ileri sürmektedir. MHP ise CHP

ile benzer şekilde Batılı güçlerin kışkırtmalarını, Büyük Orta Doğu Projesi'nin uygulanmaya çalışılmasını, rejimin halka yönelik yanlış politika uygulaması ve muhaliflerin rejimle uzlaşmamayı tercih etmesinin bu sorunlara neden olduğunu ileri sürmektedir. HDP ise doğrudan AK Parti'yi sorumlu tutarak Suriye'ye yönelik etnik ve mezhepçi politikaların Suriye'de iç çatışmalara ve savaşa yol açtığını ileri sürmektedir. Ortaya çıkan tabloda iktidar partisi tamamen Suriye hükümetini sorumlu tutarken, CHP, MHP ve HDP'nin sorunun kaynağına ilişkin bakış açısının olabildiğince örtüştüğü ve Esed Yönetimi'ne herhangi bir kabahat bulmadıkları görülmektedir. Hem Suriye yönetimini hem de muhalif grupları sorumlu tutarak uzlaşmaya çalışmamalarını eleştirmektedir.

Suriye sorununun Türkiye'ye etkileri bağlamında siyasi partilerin genel değerlendirmesini şu şekilde özetlemek mümkündür: AK Parti çabalarını, halkına karşı şiddet uygulayan bir rejime karşı, kardeş halkla dayanışma içerisinde olarak bölgenin barış ve istikrarına yönelik adımlar olarak nitelendirmektedir. Bu nedenle mevcut rejimle siyasi çözüme karşı olduğu dile getirilmektedir. CHP, AK Parti'nin Suriye politikasını kardeş kavgasına müdahale, Batılı güçlere taşeronluk yapma, Türkiye'nin toprak bütünlüğünü riske etme şeklinde tanımlarken iktidarın bölgenin sorunlarına mezhepçi bir bakış açısıyla yaklaştığını ileri sürmektedir. MHP iktidarın uyguladığı politikalarla komşu ülkenin iç işlerine karıştığını, etnik bölücülüğe zemin hazırladığını böylece BOP bünyesinde kendisine verilen görevi yerine getirdiğini, etnik bölücülüğe zemin oluşturduğunu ve böylece Türkiye'nin güvenliğini riske ettiğini iddia etmektedir. HDP ise AK Parti'nin radikal İslamcılara destek vererek bölge barışını tehdit ettiği ve Suriye'deki Kürt varlığını tanımadığı şeklinde değerlendirmektedir.

AK Parti, CHP ve HDP tarafından soruna mezhepçi ve etnik yaklaşmakla itham edilmesine rağmen konunun bu yaklaşımla değerlendirilmesinden duyduğu rahatsızlığı dile getirmekte ve HDP ile CHP'yi aynı sebeplerle eleştirmektedir. İktidar, Suriyelileri bir bütün olarak gördüğünü ifade etse de Türkmenlere ayrı bir önem verdiği söylemlerinde açıkça gözlemlenmektedir. MHP'nin de Türkmenlere sıkça vurgu yapmasına rağmen CHP gibi ülkedeki tüm etnik, mezhep ve dini özgürlüklerin korunmasını talep ettiği, HDP'nin ise Suriye söylemlerinde etnik Kürt vurgusunu öncelediği görülmektedir.

Her bir siyasi partinin Suriyeli mültecilere ilişkin bakış açıları ve dolayısıyla tanımları birbirinden farklılık arz etmektedir. Kullanılan kavramların uluslararası hukuk literatüründeki anlamları birbirinden olabildiğince farklıdır. AK Parti Türkiye'de göç etmek zorunda kalan Suriyelileri misafir, mülteci, kardeş, muhacir ve sığınmacı gibi kavramlarla, CHP, MHP ve HDP ise Suriyeliler, göçmenler ve mülteciler söylemini tercih etmektedir. Muhalefet partilerinin tanımları daha resmi ve formel iken iktidarın bakış açısının hukuki olmaktan daha ziyade duygusal olduğu gözlemlenmektedir.

AK Parti'nin Suriye sorununa ilişkin geliştirdiği söylemlerin Suriye'deki mevcut rejimin devrilmesi dışında kalan tüm ihtimalleri reddeden bir yapıda olduğu söylenebilir. 2011 yılından bu yana devam eden ve yakın vadede çözülmesi beklenmeyen bu sorun için farklı dış politika alternatifleri geliştirememek söylemsel anlamda bir tutarlılık sağlasa bile reel politik anlamda Türkiye'nin elini zayıflatmaktadır. Muhalefet partilerinin sorunun çözümüne yönelik geliştirdiği

önerilerin hiç dikkate alınmaması da ülkemizi topyekûn ilgilendiren bu sorun üzerine ortak aklın çalıştırılmasını engellemektedir. Muhalefet partilerinin de Suriye’de yaşanan katliamlara rağmen halen işbaşında bulunan Esed yönetimine alternatif bir söylem geliştirmemeleri hem insani hem politik anlamda çözüm üzerine üretilen söylemlerin eleştiriye açık bir noktada konumlanmasına sebep olmaktadır. Bu sebeplerle Türkiye’de parlamentoda bulunan iktidar ve muhalefet partilerinin Suriye konusuna bakış açıları, sorunu tanımlamaları, çözüm önerileri ve mültecilere yaklaşımları derin farklılıklar arz etmekte ve Türkiye’nin kendi iç ve ulusal sorunu haline gelen bir konuda ortak politika üretilmemekte ve tavır sergilenememektedir.

Kaynaklar

- Ayhan, V. (2011). Arap Baharı'nın ABD-Türkiye ilişkilerine etkisi. *Ortadoğu Analiz*, 3(36), 17-22.
- Altınışık, H. (2014, Şubat 12). Suriye'deki Alevi katliamını protesto ediyoruz. *HDP Resmi Web Sitesi*. <http://www.hdp.org.tr/ciz%C3%83%C2%Aere-halkinin-ozerklik-kararini-selamliyoruz/haberler/basin-aciklamalari/suriyedeki-alevi-katliamini-protesto-ediyoruz-akp-hukumetini-lojistik-destekten-uzak-durmaya-cagiriyoruz/868> adresinden edinilmiştir.
- Aras, B. (2014). Arap Baharı'nın jeopolitiği (Geopolitics of Arab Spring). *Ortadoğu Analiz*, 6 (64), 40-42.
- Bahçeli, D. (2011, Kasım 15). Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Sayın Devlet Bahçeli'nin TBMM Grup Toplantısı'nda yapmış oldukları konuşma metni. *MHP Resmi Web Sitesi*. 15.11.2011 tarihinde https://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/1313/index.html adresinden edinilmiştir.
- Bahçeli, D. (2012a, Şubat 7). Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Sayın Devlet Bahçeli'nin TBMM Grup Toplantısı'nda yapmış oldukları konuşma. *MHP Resmi Web Sitesi*. 07.02.2012 tarihinde https://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/1754/index.html adresinden edinilmiştir.
- Bahçeli, D. (2012b, Şubat 21). Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Sayın Devlet Bahçeli'nin TBMM Grup Toplantısı'nda yapmış oldukları konuşma. *MHP Resmi Web Sitesi*. 21.02.2012 tarihinde https://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/1792/index.html adresinden edinilmiştir.
- Bahçeli, D. (2012c, Mart 27). Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Sayın Devlet Bahçeli'nin TBMM Grup Toplantısı'nda yapmış oldukları konuşma. *MHP Resmi Web Sitesi*. 27.03.2012 tarihinde https://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/1935/index.html adresinden edinilmiştir.
- Bahçeli, D. (2013a, Şubat 19). Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Sayın Devlet BAHÇELİ'nin TBMM Grup Toplantısı'nda yapmış oldukları konuşma. *MHP Resmi Web Sitesi*. 19.02.2013 tarihinde https://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/2600/index.html adresinden edinilmiştir.
- Bahçeli, D. (2013b, Kasım 26). Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Sayın Devlet BAHÇELİ'nin TBMM Grup Toplantısında yapmış oldukları konuşma metni. *MHP Resmi Web Sitesi*. 26.11.2013 tarihinde https://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/3092/index.html adresinden edinilmiştir.
- BDP. (2011, Temmuz 6). BDP'nin sığınmacılar raporu açıklandı. *Bianet*. <http://bianet.org/bianet/goc/131274-hukuki-sorumluluk-goz-ardi-ediliyor> adresinden edinilmiştir.
- Davutoğlu, A. (2014, Ekim 14). Başbakan Davutoğlu'nun, 14 Ekim tarihli TBMM Grup Toplantısı konuşmasının tam metni. *AK Parti Resmi Web Sitesi*. <http://www.akparti.org.tr/tbmm/haberler/basbakan-davutoglundun-14-ekim-tarihli-tbmm-grup-toplantisi-konusmasinin-tam/67618> adresinden edinilmiştir.
- Demirtaş, S., & Kürkcü, E. (2013, Kasım 4). Utanç Duvarı'na hayır... *HDP Resmi Web Sitesi*. <http://www.hdp.org.tr/basin/basin-aciklamalari/utanc-duvarina-hayir/30> adresinden edinilmiştir.
- Devran, Y. (2007). The portrayal of Turkey in the British media: Orientalism resurfaced. *Insight Turkey*, 115-125.
- Devran, Y. (2010). *Haber, söylem, ideoloji*. İstanbul: Başlık Yayın Grubu.
- Dijk, T. A. v. (1999). *Discourse in society*. 10.03.2016 tarihinde <http://www.discourses.org/OldArticles/Political%20Discourse%20and%20Ideology.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Dijk, T. A. v. (2000, Temmuz). *Ideology and discourse: A multidisciplinary introduction*. 19.03.2016 tarihinde <http://www.discourses.org/> adresinden edinilmiştir.
- DTK ve BDP Kadın Meclisleri. (2013, Ocak 24). Amara'dan doğan güneş Rojava'yı özgülleştirecektir. *BDP*

- Resmi Blog Sayfası*. <https://bdpblog.wordpress.com/2013/01/24/amaradan-dogan-gunes-rojavayi-ozgurlestirecektir/> adresinden edinilmiştir.
- Erdoğan, R. T. (2011a, Kasım 15). Başbakan Erdoğan'ın 15.11.2011 tarihli AK Parti Grup Toplantısı konuşmasının tam metni. *AK Parti Resmi Web Sitesi*. <http://www.akparti.org.tr/tbmm/haberler/basbakan-erdoganin-15.11.2011-tarihli-ak-parti-grup-toplantisi-konusmasinin/15914> adresinden edinilmiştir.
- Erdoğan, R. T. (2011b, Kasım 22). Başbakan Erdoğan'ın 22 Kasım 2011 tarihli AK Parti Grup Toplantısı konuşmasının tam metni. *AK Parti Resmi Web Sitesi*. <http://www.akparti.org.tr/tbmm/haberler/basbakan-erdoganin-22-kasim-2011-tarihli-ak-parti-grup-toplantisi-konusmasi/16269> adresinden edinilmiştir.
- Erdoğan, R. T. (2012a, Şubat 7). Başbakan Erdoğan'ın 7 Şubat tarihli TBMM Grup Toplantısı konuşmasının tam metni. *AK Parti Resmi Web Sitesi*. <http://www.akparti.org.tr/tbmm/haberler/basbakan-erdoganin-7-subat-tarihli-tbmm-grup-toplantisi-konusmasinin-tam-me/19918> adresinden edinilmiştir.
- Erdoğan, R. T. (2012b, Mayıs 15). Başbakan Erdoğan'ın 15 Mayıs tarihli TBMM Grup Toplantısı konuşmasının tam metni. *AK Parti Resmi Web Sitesi*. <http://www.akparti.org.tr/tbmm/haberler/basbakan-erdoganin-15-mayis-tarihli-tbmm-grup-toplantisi-konusmasinin-tam-m/25989> adresinden edinilmiştir.
- Erdoğan, R. T. (2013a, Mayıs 28). Başbakan Erdoğan'ın 28 Mayıs tarihli TBMM Grup Toplantısı konuşmasının tam metni. *AK Parti Resmi Web Sitesi*. <http://www.akparti.org.tr/tbmm/haberler/basbakan-erdoganin-28-mayis-tarihli-tbmm-grup-toplantisi-konusmasinin-tam-m/45231> adresinden edinilmiştir.
- Erdoğan, R. T. (2013b, Ekim 8). Başbakan Erdoğan'ın 8 Ekim tarihli TBMM Grup Toplantısı konuşmasının tam metni. *AK Parti Resmi Web Sitesi*. <http://www.akparti.org.tr/tbmm/haberler/basbakan-erdoganin-8-ekim-tarihli-tbmm-grup-toplantisi-konusmasinin-tam-met/52978> adresinden edinilmiştir.
- Erdoğan, R. T. (2014, Ocak 28). Başbakan Erdoğan'ın 28 Ocak tarihli TBMM Grup Toplantısı konuşmasının tam metni. *AK Parti Resmi Web Sitesi*. <http://www.akparti.org.tr/tbmm/haberler/basbakan-erdoganin-28-ocak-tarihli-tbmm-grup-toplantisi-konusmasinin-tam-met/58669> adresinden edinilmiştir.
- Fairclough, I., & Fairclough, N. (2012). *Political discourse analysis*. Londra: Routledge.
- Fairclough, N. (1989). *Language and power*. New York: Longman.
- Hartley, J. (2002). *Communication, culture and media studies: The key concepts*. Londra: Routledge.
- HDP. (2014, Aralık 8). HDP'den Suriyeli mülteciler raporuna şerh. *HDP Resmi Web Sitesi*. <http://www.hdp.org.tr/haberler/orgut-haberleri/hdpden-suriyeli-multeciler-raporuna-serh/5627> adresinden edinilmiştir.
- HDP MYK. (2014, Temmuz 7). Rojava halklarına başsağlığı diliyoruz... *HDP Resmi Web Sitesi*.: <http://www.hdp.org.tr/basin-aciklamalari/hdp-myk-rojava-halklarina-bassagligi-diliyoruz/3785> adresinden edinilmiştir.
- İnal, A. (1996). *Haber okumak*. Ankara: Temuçin Yayınları.
- Kibaroğlu, M. (2011). Arap Baharı ve Türkiye. *Adam Akademi*, 2, 26-36.
- Kılıçdaroğlu, K. (2012a, Mart 6). 6 Mart 2012 tarihli TBMM Grup Konuşması. *CHP Resmi Web Sitesi*. <https://www.chp.org.tr/Haberler/36/6-mart-2012-tarihli-tbmm-grup-konusmasi-868.aspx> adresinden edinilmiştir.

- Kılıçdaroğlu, K. (2012b, Ağustos 14). 14 Ağustos 2012 tarihli TBMM Grup Konuşması. *CHP Resmi Web Sitesi*. <https://www.chp.org.tr/Haberler/36/14-agustos-2012-tarihli-tbmm-grup-konusmasi-901.aspx> adresinden edinilmiştir.
- Kılıçdaroğlu, K. (2013a, Mayıs 14). 14 Mayıs 2013 tarihli TBMM Grup Konuşması. *CHP Resmi Web Sitesi*. <https://www.chp.org.tr/Haberler/36/14-mayis-2013-tarihli-tbmm-grup-konusmasi-927.aspx> adresinden edinilmiştir.
- Kılıçdaroğlu, K. (2013b, Mayıs 28). 28 Mayıs 2013 tarihli TBMM Grup Konuşması. *CHP Resmi Web Sitesi*. <https://www.chp.org.tr/Haberler/36/28-mayis-2013-tarihli-tbmm-grup-konusmasi-928.aspx> adresinden edinilmiştir.
- Kılıçdaroğlu, K. (2013c, Kasım 19). 19 Kasım 2013 tarihli TBMM Grup Konuşması. *CHP Resmi Web Sitesi*. <https://www.chp.org.tr/Haberler/36/19-kasim-2013-tarihli-tbmm-grup-konusmasi-947.aspx> adresinden edinilmiştir.
- Kılıçdaroğlu, K. (2014, Temmuz 15). 15 Temmuz 2014 tarihli TBMM Grup Toplantısı Konuşması. *CHP Resmi Web Sitesi*. <https://www.chp.org.tr/Haberler/36/15-temmuz-2014-tarihli-tbmm-grup-toplantisi-konusmasi-969.aspx> adresinden edinilmiştir.
- Kılıçdaroğlu, K. (2015, Ocak 13). 13 Ocak 2015 tarihli TBMM Grup Konuşması. *CHP Resmi Web Sitesi*. <https://www.chp.org.tr/Haberler/36/13-ocak-2015-tarihli-tbmm-grup-konusmasi-977.aspx> adresinden edinilmiştir.
- Kobanê Kriz Koordinasyonu. (2014, Kasım 12). Kobanê/Suruç Raporu. *HDP Resmi Web Sitesi*. <http://www.hdp.org.tr/basin-aciklamalari/koban%C3%AA-kriz-koordinasyonundan-koban%C3%AAsuruc-raporu/5494> adresinden edinilmiştir.
- Kürkçü, E. (2012, Kasım 23). Türkiye Sınırları Çetelerin Geçişine Açılıyor. *BDP Resmi Blogu*. <https://bdpblog.wordpress.com/2012/11/23/turkiye-sinirlari-cetelerin-gecisine-aciliyor/> adresinden edinilmiştir.
- Kürkçü, E. (2013, Ekim 3). Kürkçü: Suriye’de laik, çoğulcu, çok kimlikli model istiyoruz. *Bianet*. <http://bianet.org/bianet/siyaset/150385-kurkcu-suriye-de-laik-cogulcu-cok-kimlikli-model-istiyoruz> adresinden edinilmiştir.
- Parlak, İ., & Öztürk, A. (2015). 2009-2015 aralığında “açılım» süreçlerine yönelik siyasi parti söylemleri üzerine karşılaştırmalı bir analiz. *EUL Journal of Social Sciences*, 87-114.
- Rankin, J. (2016, Mart 07). *The Guardian*. <http://www.theguardian.com/world/2016/mar/07/eu-offers-another-3bn-to-turkey-at-emergency-migration-summit> adresinden edinilmiştir.
- Sözen, E. (1999). *Söylem: Belirsizlik, mübadele, bilgi/güç ve refleksivite*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- UNHCR. (2015, Aralık 31). *Syria regional refugee response*. 18.01.2016 tarihinde <http://www.unhcr.org/> adresinden edinilmiştir.
- Wilson, J. (2008). Political discourse. D. Schiffrin, D. Tannen, & H. E. Hamilton (Ed.), *The Handbook of Discourse Analysis* (ss. 398-415). Cornwall: Blackwell.